

РОЗДІЛ II. УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

Балахонова О.В., доктор економічних наук ,
професор, професор кафедри бізнесу і права,
Вінницький інститут університету «Україна»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1447-4560>
Головенко В.В., магістрант 2-го курсу
підготовки, спеціальність «Менеджмент»
Вінницький інститут університету «Україна»

DOI: <https://doi.org/10.58521/2521-1390-2023-28-7>

**ОСНОВНІ ЕТАПИ РОЗВИТКУ ЧИННОЇ СИСТЕМИ ВИКОРИСТАННЯ
ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА**

**THE MAIN STAGES OF THE DEVELOPMENT OF THE CURRENT
SYSTEM OF USE OF LABOR RESOURCES OF THE ENTERPRISE**

Анотація. У статті виділено передумови ефективності використання трудових ресурсів підприємства. Відображено потребу у введенні до дії абсолютно усіх можливих у використанні резервів, що забезпечуватимуть процес ефективного використання трудових ресурсів підприємства. Досліджено генезис категорії використання трудових ресурсів підприємства. Виявлено, що процес розвитку та формулювання діючої на сьогоднішній день методики використання трудових ресурсів в українській економіці модифікувався із певної послідовності етапів, яким притаманні певні специфічні особливості та період існування. Використання трудових ресурсів підприємства розглядається як управління здатним до праці населенням нашої країни, що знаходиться у працездатному віці, а також фактично працюючим населенням поза межами працездатного віку.

Ключові слова: трудові ресурси, використання трудових ресурсів, етапи використання трудових ресурсів, підприємство.

Abstract. The article highlights the prerequisites for the efficiency of the use of labor resources of the enterprise. The need to put into action absolutely all available reserves that will ensure the process of effective use of the company's labor resources is reflected. The genesis of the enterprise labor resource utilization category was studied. It was revealed that the process of development and formulation of the currently effective method of using labor resources in the Ukrainian economy was modified from a certain sequence of stages, which are characterized by certain specific features and period of existence. The use of the labor resources of the enterprise is considered as the management of the working-age population

of our country, as well as the actually working population beyond the limits of the working age.

Keywords: labor resources, use of labor resources, stages of use of labor resources, enterprise.

Постановка проблеми. Віддзеркаленням нинішніх економічних реалій є відсутність всебічного науково-обґрунтованого висвітлення процесів використання трудових ресурсів підприємства в Україні, що призводить до суттєвого дисбалансу між фактично наявними робочими місцями та необхідним обсягом робочої сили, як на регіональному так і на рівні підприємства. Відповідно до цього і спостерігається виникнення гострої потреби у збалансуванні співвідношення попиту-пропозиції на ринку праці.

Також, відмічається необхідність перерозподілення надлишку трудових ресурсів підприємства, чи оптимізації процесу задоволення надлишку попиту на ринку праці методом залучення до вільних робочих місць потенційно-ймовірних працівників із інших регіонів, або шляхом залучення до підприємств незайнятих працівників із інших регіонів.

Але в нинішніх умовах кризової ринкової економіки, здійснити безпосередній вплив на використання трудових ресурсів підприємства необхідного професійного спрямування у певній необхідній кількості вельми проблематично, і тому, особливо актуальним постає питання формування ефективно-дієвого механізму перерозподілу трудових ресурсів на міжрегіональному рівні із застосуванням відповідних стимулів, які впливатимуть на їх рух.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. При опрацюванні емпіричного матеріалу з теми дослідження, ми можемо відмітити значний внесок, що вкладений у розвиток науково-теоретичної та практичної організації використання трудових ресурсів підприємства такими закордонними вченими, як Дж. Малкомс, Р. Марра, Х. Майтек, А. Маршал, П. Мілгром, Дж. Стігліц, чиї наукові постулати перегукуються з такими вітчизняними науковцями, як Д. Богиня, І. Гоптаренко, О. Грішнова, Я. Крушельницька, П. Крапенко, Т. Костишина, О. Іванілов, В. Торкатюк. Що стосується питання дослідження аспектів використання трудових ресурсів підприємства наряду з розробкою методів мотивації праці, то дане питання є основними напрямками проведення досліджень таких закордонних вчених, як Г. Бейкер, Дж. Брікхем, Н. Волгін, Р. Гіббонс, П. Ламантн, наряду з вітчизняними вченими А. Колотом, В. Коломійцем, І. Петровою, І. Бондаром, М. Ваговенко, О. Васильєвою, С. Покропивним, Г. Панкратовим, В. Решетовою, Й. Завадським та інші.

Формування цілей. Метою статті є висвітлення основних етапів розвитку системи використання трудових ресурсів підприємства.

Виклад основного матеріалу. В сучасних кризових умовах, які пов'язані насамперед з повномасштабним вторгненням росії до України 24 лютого 2022 року, значимість підприємницької діяльності в економіці країни вкрай важко переоцінити.

Достеменно відомо, що підприємницький сектор економіки є першоосною для безперервного та повноцінного забезпечення населення країни доброякісними товарами та послугами. Насамперед, підприємницька діяльність безпосередньо тісно пов'язана з виробничо-торгівельним підприємствами, виступаючим основним постачальником продукції для населення країни, а також володіє певною специфікою у виконанні своєї діяльності.

Також, це у свою чергу і обумовлює застосування до практики управління інтегрованого системного підходу до менеджменту в різноманітних галузях діяльності, а саме, фінансової, виробничої, маркетингової, і безпосередньо це стосується використання трудових ресурсів підприємства [1, 5, 7, 10, 14, 19, 20, 22].

Серед найважливіших передумов, які забезпечують сприяння продуктивному розвитку підприємницької діяльності не тільки на регіональному, але й на рівні окремих підприємства, ми можемо виокремити передумову ефективності використання трудових ресурсів підприємства, що є ключовим складником, вкрай необхідним для забезпечення безперервності процесам фінансово-економічної діяльності, і особливо процесів становлення та професійного розвитку населення країни в реалізації трудової діяльності.

Актуальність проблеми ефективного використання трудових ресурсів підприємства, що вкрай необхідно в сьогоденних умовах економічно-кризового становища, а особливо це стосується підприємств виробничо-торгівельної сфери та представлення послуг, є доволі-таки проблематичною та злободенною, адже саме від успішності її розв'язання має залежність не тільки фінансово-позитивний результат діяльності підприємств, забезпечення добробуту та безпосередньо гідних стандартів життєдіяльності працівників, що задіяні у кожній сфері економіки, але й економічна безпека країни в цілому [2, 5, 7, 10, 14, 19, 20, 21].

На сьогоднішній день, становлення соціально-економічних видозмінювань, які віддзеркалюють та характеризують нинішній кризовий соціально-економічний стан, і класифікують ступінь розвитку економічної системи, не тільки у національній але й у міжнародній площині, відображають потребу у введенні до дії абсолютно усіх можливих у використанні резервів, що забезпечуватимуть процес ефективного використання трудових ресурсів підприємства. Що у свою чергу абсолютно неможливо без забезпечення передумов успішного вирішення назрілих проблем у сфері використання трудових ресурсів підприємства [3, 5, 6, 10, 14, 19, 20].

Нинішнє демографічне становище нашої країни можна охарактеризувати стрімким зменшенням чисельності населення, активізацією процесу відтоку висококваліфікованих працівників, швидкими темпами наростання міграційних процесів, систематичним погіршенням умов працевлаштування а також останніми роками збільшенням відсотку безробітного населення.

І тому, зважаючи на вищенаведене, актуальність проблематики використання трудових ресурсів підприємства вкрай важлива при нинішньому становищі фінансово-економічного розвитку, а насамперед це стосується аспектів управління трудовими ресурсами підприємства як ключової продуктивної сили нашого

суспільства [1, 5, 7, 10, 14, 19, 20, 22].

Досліджуючи генезис категорії використання трудових ресурсів підприємства, ми виявили, що процес розвитку та формування діючої на сьогоднішній день методики використання трудових ресурсів в українській економіці модифікувався із певної послідовності етапів, яким притаманні певні специфічні особливості та період існування (табл. 1) [1, 2, 5, 7, 10, 14, 19, 20, 22].

Всі дані, що наведені у табл. 1 допускають припустити той факт, що використання трудових ресурсів підприємства відводиться досить вагома ділянка досліджень у абсолютно усіх етапах розвитку соціально-економічного устрою. Отже, з точки зору проведеного дослідження, використання трудових ресурсів підприємства необхідно розглядати як управління здатним до праці населенням нашої країни, що знаходиться у працездатному віці, а також фактично працюючим населенням поза межами працездатного віку [1, 5, 7, 10, 14, 19, 20, 22].

Отже, на наш погляд, використання трудових ресурсів підприємства – організація діяльності складової частини ресурсів фінансово-господарської діяльності, представлена працівниками, які зайняті виробництвом товарів та продукції (представленням послуг) на підприємствах приватних та державних форм власності, а також, потенційними працівниками, що отримують професійне навчання та підготовку за майбутніми спеціальностями.

Таблиця 1

Етапи розвитку та формування чинної системи використання трудових ресурсів підприємства

Вид етапів	Період існування	Характерні особливості
Емпіричний	З другої половини XIII ст. – по першу половину XIX ст.	Формуються та встановлюються нормативи використання трудових ресурсів підприємства, що ґрунтуються на базисі безпосереднього вимірювання виконаних витрат праці, поступового введення у застосування категорію практичного досвіду, застосування суб'єктивних оцінок працівників, але, дані запровадження здійснювались без певного наукового обґрунтування
Аналітичний	З другої половини XIX ст. – до середини XX ст.	Встановлюються загальноприйняті закономірності процесів проектування, формування та використання трудових ресурсів підприємства, процесів підбору кадрів, переміщення працівників, їх оплати праці, запровадження процесу стрімкого скорочення непродуктивної праці, та започаткування процесу зменшення частки нераціонального використання трудових ресурсів з метою збільшення результативності та продуктивності праці
Реформування	Починаючи із середини XX ст. – та по сьогоднішній період	Групування та продовження процесу подальшого поглиблення накопичених емпірично-теоретичних теоретичних знань з використання трудових ресурсів підприємства, що відзначається стрімким розвитком соціальної функції у системі управління

Також, на нашу думку, до даної категорії необхідно відносити управління діяльністю постійно зайнятих у трудовому процесі осіб працездатного віку, працівників що досягли пенсійного віку та підліткове населення до 16 років, що приймає участь у виконанні праці.

Висновки. Отже, до категорії використання трудових ресурсів підприємства відноситься певна сукупність спеціальних (професійно-фахових) знань та практичних навичок, які сприяють визначенню ступеню його підготовленості до процесу виконання професійних функцій та завдань відповідно заданого рівня складності.

Таким чином, використання трудових ресурсів підприємства є складним комплексним суспільно-економічним явищем, має відповідну не тільки просторову але й часову орієнтацію, та відокремлену компонентну структуру.

Список використаних джерел

1. Балахонова О.В., Захарченко В.І., Величко М.Р. Оптимізація інвестиційного ризику з використанням інструменту його диверсифікації. *Ринкова економіка : сучасна теорія і практика управління* : зб. наук. праць. Одеса: ОНУ, 2019. Вип. 1/41. Т. 18. С.57-68.
2. Гріщенко І.В., Білецька Н.В., Блажчук А.О., Стець В.І. Методи управління інноваційними моделями на підприємствах. *Науковий простір: актуальні питання, досягнення та інновації*: Міжнародна науково-практична конференція здобувачів освіти та молодих вчених, м. Вінниця, 23-24 листопада 2021 р.: тези, статті / ред.кол.: Драбовський А.Г. та ін. Вінниця: Вінницький кооперативний інститут, 2021. С. 323-325.
3. Балахонова О.В. Теорії конкуренції та практики визначення конкурентоспроможності в умовах безпекоорієнтованого розвитку. Колектив. моногр. Ізмаїл-Одеса: Фенікс, 2020. 196 с.
4. Балахонова О.В. Актуальні проблеми економіки і менеджменту: теорія, інновації та сучасна практика. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2020. 340 с.
5. Балахонова О.В. Удосконалення підходів в дослідженнях саморозвитку виробничо-господарських систем. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління* : зб. наук. праць. Одеса: ОНУ, 2020. Вип. 3/46. Т. 20. С.146-159.
6. Балахонова О.В. Характер інноваційності сучасних економічних систем. *Науковий вісник Міжнародного гумані-тарного університету*: зб. наук. праць. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2020. Вип. 43. С. 4-12.
7. Балахонова О.В. Аналіз підходів до вибору господарської системи сталого розвитку. *Освіта, економіка управління: сучасний стан та інновації* : зб. наук. праць. Ізмаїл: РВВ ІДГУ, 2021. Вип. 6. С.4-13.
8. Балахонова О.В. Економічна політика країни в контексті бюджетних обмежень. *Матер. Х міжнар. науково-практ. конф. «Формування потенціалу економічного розвитку промислових підприємств»*. Одеса, Державний університет «Одеська політехніка» 2021. С.57-59.
9. Балахонова О.В., Мельниченко Д.О. Удосконалення системи управління персоналом в лікувально-профілактичній установі. *Матер. VIII міжнар. науково-*

практ. конф. «Глобалізація: співвідношення міжнародних та національних економічних інтересів під впливом нових викликів» (9 квітня 2021). Одеса, 2021. С.55-59.

10. Балахонова О.В. Подвійність управлінського консультування: професійна діяльність і ділова активність. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління: зб. наук. праць*. Одеса: Одеський національний університет ім. І. Мечникова, 2018. Вип. 1/38. Т. 17. С.42-52.

11. Балахонова О.В. Сучасні тенденції в системі управлінської звітності в контексті євроінтеграційних процесів. *Матер. III міжнар. науково-практ. конф. «Фінансові та економічні аспекти підприємництва»* (12-13 грудня 2018). Ірпінь, 2018. С.113-115.

12. Балахонова О.В., Коломієць М.В. Ресурсна база сучасного розвитку малого та середнього бізнесу в Україні. *«Економіка. Фінанси. Право»*. № 11/1. 2017. С.54-58.

13. Балахонова О.В., Захарченко Н.В. Теорія і практика регулювання економічних відносин у нестабільному середовищі. *Міжн. наук. вир. журнал «Сталий розвиток економіки»*. № 2. 2017. С.83-89.

14. Гріщенко І.В., Білецька Н.В., Одінцева О.О. Механізм формування конкурентоспроможності підприємств в сучасних економічних умовах. *Економіка та суспільство*. 2021. № 34. DOI: 10.32782/2524-0072/2021-34-626.

15. Гріщенко І.В., Гринчук Т.П., Циганчук В.А. Методи формування конкурентоспроможності підприємств. *Економіка та суспільство*. 2022. № 39. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-82>.

16. Гріщенко І.В., Ковбій А.С., Рибчинський Б.В., Макогон Н.А. Забезпечення інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств. *Сучасна наука: проблеми, перспективи, інновації: Міжнародна науково-практична конференція викладачів, практичних працівників, молодих учених та студентів*, м. Вінниця, 11-12 листопада 2020 р.: Вінниця: Вінницький кооперативний інститут, 2020. С. 351-353.

17. Гріщенко І.В., Приленська О. Стійкий розвиток підприємницького сектору економіки України на основі проектування інвестиційно-інноваційного потенціалу. *Сучасна наука: проблеми, перспективи, інновації: Міжнародна науково-практична конференція викладачів, практичних працівників, молодих учених та студентів*, м. Вінниця, 11-12 листопада 2020 р. Вінниця: Вінницький кооперативний інститут, 2020. С. 348-351.

18. Гріщенко І.В., Кобаль О.А. Завдання оцінки фінансового стану підприємства. *Соціально-економічні трансформації у розвитку держави: зб. наук. праць. Всеукраїнська науково-практична конференція*, м. Вінниця, 22-23 квітня 2021р. Вінниця. С. 74-77.

19. Гріщенко І.В. Методи оцінки поточного фінансового стану підприємства. *Соціально-економічні трансформації у розвитку держави: зб. наук. праць. Всеукраїнська науково-практична конференція*, м. Вінниця, 22-23 квітня 2021 р. Вінниця. С. 77-80.

20. Гріщенко І.В., Гринчук Т.П. Основні аспекти фінансового планування в системі фінансової безпеки підприємства. *Економіка та суспільство*. Вип. № 22/2020. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2020-22-14>.

21. Гріщенко І.В., Білецька Н.В., Циганчук В.А., Мазур О.В. Методи забезпечення ефективності інвестиційно-інноваційних проектів. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету*. Львів: Видавництво Львівського торговельно-економічного університету, 2020. Вип. 60. С. 30-34.

22. Балахонова О.В., Захарченко В.І. Обґрунтування побудови механізму управління інноваційним розвитком регіону. *Науковий журнал «Інноваційна економіка»*. 2016. №7-8 (64). С.86-89.

Балахонова О.В., доктор економічних наук,
професор, професор кафедри бізнесу і права,
Вінницький інститут університету «Україна»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1447-4560>

Павлюк Б.Р., магістрант 2-го курсу підготовки,
спеціальність «Менеджмент»
Вінницький інститут університету «Україна»

DOI: <https://doi.org/10.58521/2521-1390-2023-28-8>

УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА У ПРОЦЕСАХ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

MANAGEMENT OF THE STAFF OF THE ENTERPRISE IN THE PROCESSES OF SOCIAL AND ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE SOCIETY

Анотація. У статті досліджено процес системи управління персоналом на підприємстві. Управління персоналом на підприємстві являється соціально-економічне явищем, яке дозволяє здійснити ефективний розподіл, обмін та використання кількісних та якісних характеристик персоналу на підприємстві. Ефективне управління персоналом на підприємствах допоможе забезпечити високий рівень у задоволенні вимог адміністративного управління, реалізації очікуваних сподівань управлінського персоналу. Досліджено розвиток понятійного апарату для характеристики ролі управління персоналом у процесах соціально-економічного розвитку суспільства. Управління персоналом – це динамічна система, що об'єднує у собі три рівня (зв'язків, часу, а також простору), які функціонують у вигляді цілісної сукупності.

Ключові слова: управління персоналом, етапи управління персоналом, методи управління персоналом, підприємство.